

BILANS I RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT ANGIELSKIE ODPOWIEDNIKI TERMINOLOGICZNE

Anna Konieczna

Autorka jest absolwentką Uniwersytetu Jagiellońskiego i Podyplomowego Studium Afrykanistycznego Uniwersytetu Warszawskiego. W 1997 r. została prezesem Oddziału STP w Katowicach. Praktykuje jako tłumacz przysięgły języka arabskiego i angielskiego w Katowicach. Specjalizuje się w tłumaczeniu tekstów prawniczych i ekonomicznych, które publikuje m. in. w Wydawnictwie TEPIS.

1. Wstęp

Podstawowym polskim aktem prawnym, określającym zasady rachunkowości jest ustawa z dnia 29 września 1994, obowiązująca od 1 stycznia 1995 roku (Dz. U. nr 121 z 1994 poz. 591). Ustawa ta wraz z Kodeksem handlowym z roku 1934 z późniejszymi zmianami, prawem podatkowym, normami zawodowymi i wzorcowymi oraz planami kont stanowi podstawę regulacji prawnej w zakresie rachunkowości finansowej.

W artykule przedstawiam przemyślenia o tłumaczeniu niektórych terminów bilansu i rachunku zysków i strat zawartych w załącznikach nr 1 i 4 ustawy, przeznaczonych dla jednostek z wyłączeniem banków i ubezpieczycieli w odniesieniu do translatorycznych zasad przekładu prawniczego omawianych w paragrafach 22-27 oraz 48, 53, 58 i 60 Kodeksu Polskiego Tłumacza Sądowego (TEPIS 1991).

2. Opis funkcji i struktury analizowanych dokumentów

a) Bilans

„W bilansie wykazuje się stany aktywów i pasywów na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych poprzedniego i bieżącego roku obrotowego” (Ustawa o rachunkowości 1994, art. 46.1). Wzór bilansu przedstawia załącznik nr 1 do ustawy.

b) Rachunek zysków i strat

„W rachunku zysków i strat wykazuje się oddzielnie przychody, koszty, zyski i straty nadzwyczajne oraz obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego za bieżący i poprzedni rok obrotowy” (Ustawa o rachunkowości 1994, art. 47.1). Podobnie jak w bilansie dane te wykazywane są w kolejności i w sposób określony odpowiednio w załączniku 4, który ma 4 warianty – 2 porównawcze i 2 kalkulacyjne.

Bilans i rachunek strat i zysków są przedstawiane w układzie tabelarycznym. Obie części sprawozdania z danymi uzupełniającymi tworzą integralną całość zarówno pod względem funkcjonalnym, jak i informacyjnym.

3. Problemy odpowiedników terminologicznych

Terminy podawane w poniższych przykładach są zaczerpnięte ze źródeł leksykograficznych oraz materiałów źródłowych, które w myśl definicji Kodeksu Polskiego Tłumacza Sądowego (kpts) można byłoby traktować jako normotwórcze (kpts 24). Materiały te nie dają jednak odpowiedzi na wiele wątpliwości, czasem na skutek braku poszukiwanego terminu, a czasem na skutek „obfitości” podawanych opcji, nie zawsze przystawalnych do terminu polskiego. W przypadku braku ekwiwalentu, są to terminy tłumaczone dosłownie.

Przykład 1: Dla terminu „wartości niematerialne i prawne” można w różnych źródłach spotkać pięć różnych ekwiwalentów:

Wartości niematerialne i prawne

- a) Intangibles
- b) Intangible assets
- c) Intangible fixed assets
- d) Intangible and legal assets
- e) Intangible assets and legal values

Wersje (a), (b) i (c) to ekwiwalenty znaczeniowe terminu – wartości niematerialne, od terminu w najkrótszej formie w punkcie (a) do terminu utworzonego na wzór zwrotu” tangible fixed assets” – i rzeczowe środki trwałe (c). W stosunku do terminu polskiego „wartości niematerialne i prawne” są to ekwiwalenty przybliżone.

Wersja (d) jest rozszerzeniem podstawowego (powszechnie stosowanego) terminu angielskiego (b) poprzez uwzględnienie elementu „legal – prawne” i można ją uznać za zgodną zarówno z zasadą poszanowania konwencji języka docelowego, jak i poprawną w stosunku do tekstu polskiego (zgodnie z “Podręcznym słownikiem rachunkowości polsko-niemiecko-angielskim, A. Jaruga et al. 1992).

Wersja (e) oddaje treść obu pojęć przez wyróżnienie drugiego z nich. Pojęcie „wartości prawne” nie funkcjonuje bowiem samodzielnie w systemie prawa „common law”, ale ma swoje ściśle określone znaczenie w systemie prawa polskiego. Takie tłumaczenie odzwierciedla więc intencje ustawodawcy, który rozróżnia spośród innych wartości niematerialnych – „intangible assets” – nabyte prawa majątkowe, tj. „wartości prawne”. Powstały w ten sposób termin dla pojęcia, które nie istnieje w systemie prawa języka docelowego, zwraca uwagę odbiorcy tłumaczenia na to, że ma do czynienia z obcym systemem prawnym. (Polish Law Collection, TEPIS 1996).

A zatem pozostaje wybór pomiędzy wersją (d) i (e). W zależności od odbiorcy i przeznaczenia tłumaczenia oba terminy mają rację bytu.

Przykład 2: W przypadku opcji stosowanych dla polskiego terminu:

Koszty organizacji poniesione przy założeniu lub późniejszym rozszerzeniu spółki akcyjnej

- a. Organisation/al costs
- b. Organisation/al expenses
- c. Preliminary expenses
- d. Formation expenses
- e. Organisation cost incurred at formation or later expansion of a joint-stock company

można zadać pytanie: czy wybrać zgrabniejsze, utarte zwroty angielskie wymienione w punktach (a), (b), (c), (d), czy zastosować pełny ekwiwalent opisowy, jak w punkcie (e)?

Terminy (a), (b), (c), (d) – to w tłumaczeniu na język polski koszty organizacji, które mogą ale nie muszą obejmować koszty późniejszego rozszerzenia, wyróżnione przez ustawodawcę. A zatem są to ekwiwalenty przybliżone. Wobec tego, wydaje się słuszne dokonanie tłumaczenia jak w punkcie (e).

Przykład 3: Uwarunkowanie kontekstowe czyjego brak?

Pytanie to zilustruję na przykładzie pełnego zestawu pozycji bilansowej zatytułowanej „zapasy”:

- Zapasy – Stocks
  - 1. Materiały – Raw materials
  - 2. Półprodukty i produkty w toku
    - a) Work in progress
    - b) Work in process

- c) Goods in process
- d) Semi-finished goods and work in progress
- 3. Produkty gotowe – Finished goods
- 4. Towary – Goods

Prześledźmy ten problem na przykładzie terminu: „półprodukty i produkty w toku”. Jest to przykład niełatwego wyboru – termin posiada swoje „pary” znaczeniowe w języku angielskim, a jednak potykamy się o sprawę uwarunkowania kontekstowego lub raczej jego pozornego braku. Oto, co musimy rozstrzygnąć:

1. Słowniki polsko-angielskie (A. Jaruga et al. 1992, E. Eljasiak 1993), a także Dictionary of Business English (J.H. Adams 1989) podają wymienione trzy terminy angielskie (a), (b), (c) jako synonimy, z zaznaczeniem skrótu „W.I.P.”, co pozwala na eliminację terminu (c), jako rzadziej stosowanego.

2. Według słowników polsko-angielskich (A. Jaruga et al. 1992, E. Eljasiak 1993), obie opcje angielskie (a) i (b) obejmują pełne polskie pojęcia tj. „produkty w toku” i „półprodukty”, czyli są traktowane jako ekwiwalenty o tym samym zakresie znaczeniowym.

3. Jednak przedstawiony kontekst całej pozycji „zapasy” sugeruje celowe wyróżnienie tych pojęć. Jest to jednak kontekst niewystarczający. Należy się zatem odnieść do ustawy: tekst ustawy (rzeczywiste uwarunkowanie kontekstowe) nie pozostawia wątpliwości, iż są to dwa różne pojęcia. Dictionary of Business English (J.H. Adams 1989), podobnie jak Słownik języka polskiego (red. M. Szymczak 1978), definiuje termin „work in progress” (+ synonimy) i „semi-finished goods” odrębnie, tzn. jako „wartość produkcji nie zakończonej na koniec roku obrachunkowego” i odpowiednio jako „półprodukt” („goods that are only partly manufactured”). W tej sytuacji dodanie terminu „semi-finished goods”, jak w punkcie (d), jest w pełni uzasadnione.

4. Pozostaje jeszcze dokonanie wyboru między terminem (a) i (b), co w tym przypadku jest już kwestią formalną.

Przykład 4: Poszanowanie konwencji języka docelowego czy ekwiwalenty przybliżone?

Czasami wybór utrudnia nam istnienie utartych zwrotów frazeologicznych lub terminów mających pozornie ten sam zakres semantyczny w odniesieniu do części lub nawet całości terminu języka źródłowego. Oto kilka terminów z tabeli bilansowej, które mogą być ilustracją tego dylematu:

A. Kapitał (fundusz) własny – Owner's equity

1. Kapitał (fundusz) podstawowy

a) Share capital

b) Core capital

2. Kapitał (fundusz) zapasowy

a) Reserve capital

b) Supplementary capital

3. Kapitał (fundusz) rezerwowy z aktualizacji wyceny – Revaluation reserve

4. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe – Other reserve capital

B. Rezerwy – Reserves

1. Rezerwa na podatek dochodowy od osób prawnych lub osób fizycznych – Reserves for legal or natural persons' income tax

2. Pozostałe rezerwy – Other reserves

Przypatrzmy się najpierw określeniu: kapitał „podstawowy”, które zostało wprowadzone ustawą o rachunkowości z 29 września 1994 r. (Dz. U. Nr 121 z 1994 r., poz. 591). W odniesieniu

do całości pozycji (A), zatytułowanej „kapitał (fundusz) własny”, termin „core capital”, jako ekwiwalent polskiego określenia „kapitał podstawowy” spełnia funkcję znaczeniową w sposób prawidłowy. Jeśli chodzi o drugą opcję – „share capital”, to należy zwrócić uwagę, że nie zawsze mamy do czynienia z kapitałem akcyjnym. Przy tym punkcie bilansu wartym odnotowania jest fakt, że termin „fundusz” podawany w nawiasie w pozycjach (A), (1), (2), (3) i (4) wersji polskiej jest pomijany w spotykanych ekwiwalentach angielskich.

Wątpliwości budzi natomiast zastosowanie terminu „reserve capital” i „reserves” w pozycji (A.2, 3 i 4) i (B, B. 1 i 2). Nie wnikając już tutaj w zakres znaczeniowy terminów angielskich „reserves” i „capital reserve”, które się różnią sposobem ich powstawania i przeznaczenia, słusznym wydaje się użycie terminu „supplementary” w pozycji (A.2), przyjętego za The Polish Commercial Code (tłum. I. Grątkowska i T. Rakk. TEPIS 1991). Jest to także uzasadnione ustawą, która wyróżnia terminy zapasowy i rezerwowy, jako odrębne, jak również terminem „rezerwa/reserves” w punkcie (B). Można by rozważyć zastosowanie terminu „provision” w punkcie (B) w znaczeniu „rezerwy”. Jednak występujące różnice w interpretacji tego terminu np. w definicjach Dictionary of Business English (J.H. Adams 1989) i w Angielsko-polskim polsko-angielskim leksykonie rachunkowości (E. Eljasiak, 1993), co do sposobu tworzenia tych rezerw, skłaniają do daleko idącej ostrożności w przyjęciu terminu „provision”.

Problem różnicy znaczenia występuje także w tak powszechnie używanym terminie jak „zysk/strata brutto”:

Zysk brutto na działalności gospodarczej

- a) Gross profit on ordinary activity
- b) Profit on normal activity before taxes and charges

Zysk brutto

- a) Gross profit
- b) Profit before taxes and charges

Pomińmy problem bliskoznacznych określeń „normal ordinary activity”, które w kontekście tego terminu są stosowane wymiennie. Sprawą istotną natomiast jest tutaj różnica znaczenia terminu „gross profit” oraz „profit before taxes and charges (taxation)”. Źródła podają, że „gross profit” („gross margin” /am) w ujęciu brytyjskim to różnica przychodów ze sprzedaży i kosztów uzyskania przychodów ze sprzedaży bez uwzględnienia w kosztach uzyskania przychodu kosztów sprzedaży, finansowania i administracji firmy. Natomiast w ujęciu ustawy jest to zysk przed opodatkowaniem z uwzględnieniem w/w kosztów. Dictionary of Business English (J.H. Adams 1989) definiuje „before-tax profit” jako „a net profit figure” przed uiszczeniem jakichkolwiek podatków, a zatem po potrąceniu kosztów uzyskania i o taki zysk tu chodzi. Zastosowanie krótszej wersji terminu angielskiego wymagałoby od tłumacza podania uwagi wyjaśniającej znaczenie terminu polskiego według ustawy lub odwołania się do świadomości odbiorcy co do odmienności systemów języka źródłowego i docelowego.

Przytoczony przykład wskazuje, jak dalece istotna jest zasada uwzględniania konwencji języka docelowego i jak trudno jest czasem uniknąć stosowania „terminu przybliżonego”

Przykład 5: Wieloznaczeniowość terminów w języku źródłowym i wielość ekwiwalentów w języku docelowym.

Poniższy przykład można by omawiać w niemal wszystkich kategoriach translatorycznych zasad przekładu prawniczego (kpts 29-54). Dotyczy on pozornie nie budzącego wątpliwości polskiego terminu bilansowego: „rozliczenia międzyokresowe”, który zawiera dwa pojęcia: rozliczenia międzyokresowe czynne księgowane w aktywach i, bierne

księgowane w pasywach i odpowiednio nakłady, przychody memoriałowe/przychody przyszłych okresów.

W przypadku aktywów:

Rozliczenia międzyokresowe – Prepayments and accrued income

1. Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów

a) Prepaid expenses

b) Prepaid costs

c) Payment in advance

d) Accrued revenue

e) Prepayments

2. Inne rozliczenia międzyokresowe – Other prepayments and accrued income

A w przypadku pasywów:

Rozliczenia międzyokresowe i przychody przyszłych okresów – Accruals and deferred income

1. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów

a) Accrued expense

b) Accruals of costs

2. Przychody przyszłych okresów

a) Deferred expenses

b) Deferred revenue

c) Income from sales of future periods

d) Deferred income

Jak widać, wielość terminów angielskich, a także polskich definicji i określeń spotykanych w dostępnych źródłach, sprawia, że wybór jest tu istotnie trudny. Zwraca uwagę fakt, iż w przeciwieństwie do terminów angielskich polskie określenie „rozliczenia międzyokresowe” nie daje żadnej wskazówki co do charakteru tych kosztów. W tym przypadku, przy wyborze zdecydowała „konsekwencja” terminów: „prepayments – accruals – accrued income/deferred income”. Należało by jeszcze dodać, iż podobne możliwości stwarzają także opcje z zastosowaniem terminu: „expense” i „revenue”.

Przykład 6: Zasada jednego języka docelowego.

Zasada jednego języka docelowego: to w przypadku języka angielskiego stosowanie konwencji albo brytyjskiego albo amerykańskiego języka angielskiego, jednakże najczęściej w zakresie ograniczonym do pisowni, czasem frazeologii.

Sprawa ta pojawia się przy niektórych terminach, jak np. już tu wspomnianych „work in progress (bryt) / work in process (am)”, „organisation costs (am)/ formation/ preliminary costs (bryt)”. Wreszcie sam tytuł rachunku „wyników/zysków i strat” – „income statement (am) / profit and loss account (bryt)”.

Z uwagi na powszechność tych dokumentów finansowych, można zaryzykować twierdzenie, że terminy te są w pełni wymienne i zrozumiałe po obu stronach oceanu. I zapewne tak jest. Nie narusza to wcale zasady konsekwentnego stosowania zasad pisowni wybranego języka, która w żadnym razie nie odnosi się do terminologii przywiązanej z natury rzeczy do systemu języka źródłowego. Oto kilka przykładów:

Debtors (bryt)/ Receivables (am) – Należności i roszczenia

Debtors – Należności i roszczenia

1. Trade debtors – Należności z tytułu dostaw i usług

2. Tax, subsidies and social security receivables – Należności z tytułu podatków, dotacji i ubezpieczeń społecznych

3. Intercompany receivables – Należności wewnątrzzakładowe

4. Other debtors – Pozostałe należności

5. Receivables vindicated in court – Należności dochodzone na drodze sądowej

Zestaw ten, podany w Podręcznym słowniku polsko-niemiecko-angielskim rachunkowości i bankowości (A. Jaruga et al. 1992) w stosunku do poprzedniej wersji ustawy o rachunkowości z 1991 (Dz.U. z 1991 nr 10 poz. 35), wyraźnie pokazuje, iż dla niektórych polskich terminów (specyficznych dla naszego bilansu) odpowiedniki znajdują się wśród anglojęzycznych terminów funkcjonujących w różnych systemach.

Creditors – Zobowiązania

Zobowiązania krótkoterminowe i fundusze specjalne – Short term creditors and special funds

I. Zobowiązania krótkoterminowe – Short term creditors

1. Pożyczki, obligacje i inne papiery wartościowe – Loans, bonds and other securities

2. Kredyty bankowe – Bank credits

3. Zaliczki otrzymane na poczet dostaw i usług – Advances received for stock and services

4. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług – Trade creditors

5. Zobowiązania wekslowe – Bill of exchange payable

6. Zobowiązania z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń społecznych – Amounts due to taxes, customs duty and social security

7. Zobowiązania z tytułu wynagrodzeń – Amounts due to remuneration

Być może zjawisko to jest wynikiem preferencji klientów, których można by określić jako „Spółki działające na terenie Europy”.

Przykład 7: Wybór optymalny czyli „pary znaczeniowe”

Nie wszystkie terminy sprawiają trudności. Są takie, które mają ekwiwalenty o tym samym zakresie znaczeniowym, jak np. te wymienione w poniższym przykładzie. Są to powszechnie stosowane utarte terminy lub wyrażenia frazeologiczne, które przytaczam tutaj dla zilustrowania tej możliwości.

Aktywa – Assets

Majątek trwały – Fixed assets

Rzeczowy majątek trwały – Tangible fixed assets

Papiery wartościowe – Securities

Majątek obrotowy – Current assets

Zapasy – Stocks

Środki pieniężne – Cash

Środki pieniężne w kasie – Cash on hand

Środki pieniężne w banku – Cash at bank

Pasywa – Liabilities

Koszty i straty – Expenses and losses

Koszty działalności operacyjnej – Operating expenses

Przychody i zyski – Revenues and gains

4. Kilka uwag o formalnoprawnej zasadzie tłumaczenia bilansu i rachunku zysków i strat jako tłumaczenia uwierzytelnionego.

Przedłożony do tłumaczenia wypełniony formularz w/w dokumentów jest opatrzony pełnymi pieczęciami adresowymi instytucji oraz podpisami i pieczęciami głównego księgowego i kierownika jednostki. Zasady postępowania przy tłumaczeniu tych elementów tekstu podano w paragrafach 31-42 kpts.

Jak już wspomniano, oba dokumenty mają układ tabelaryczny, który z uwagi na ich specyfikę nie powinien być zmieniany. Poszczególne pozycje bilansu i rachunku wyników są oznaczone literami, cyframi rzymskimi i cyframi arabskimi. Układ taki pozwala na ustalenie wartości poszczególnych pozycji przy ich sumowaniu. Szczegółowość wzoru bilansu i rachunku wyników może być zwiększona. Jednostki prowadzące działalność na niewielką skalę mogą sporządzać uproszczone sprawozdanie (A. Jaruga et al. 1994: 51).

Z uwagi na specyfikę tych dokumentów, a także zgodnie z życzeniem klientów, stosuję nietypowy układ tłumaczenia uwierzytelnionego – pełne odwzorowanie dokumentu, co jest poprzedzone uwagą tłumacza na wstępie, zawierającą również podstawowe dane opisu dokumentu (liczbę stron, datę). W przypadku tych dokumentów nie jest wskazane pomijanie rubryk pustych (np. opatrując je uwagą według par. 60 kpts, jeśli właściciel dokumentu nie uznał za stosowne tego dokonać i nie skorzystał z krótszej opcji. Dlatego rubryki nie wypełnione opatruję zawsze uwagą: „brak wpisu”; jeśli stosowane są w dokumencie oryginalnym kreski, podaję je za dokumentem,

Bibliografia i źródła

- Adams, J. H. - 1989, Dictionary of Business English, Longman York Press, Bejrut
Bannock, G., W. Manser – 1990, Dictionary of Finance, Penguin Books, London
Bannock, G., R.E. Baxter, Davis E. 1987, Dictionary of Economics, Penguin Books, London
4.Bannock, G., Manser W. 1992, Międzynarodowy słownik finansów, Wyd. A Bonarski. Warszawa
5.Bernard & Colli 1995, Słownik ekonomiczny i finansowy, Książnica
Eljasiak E. 1993, Angielsko-polski polsko-angielski leksykon rachunkowości, ODDK Gdańsk
Jaruga A. et al. 1994, Rachunkowość finansowa, Towarzystwo Gospodarcze Rafib, Łódź
Jaruga A. et al. 1992, Podręczny słownik polsko-niemiecko-angielski rachunkowości i bankowości, Towarzystwo Gospodarcze Rafib, Łódź
Jaworski W. et al. (red.), Leksykon finansowo-bankowy. Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa
Kierzkowska D. 1991, Kodeks Tłumacza Sądowego, Wydawnictwo TEPIS, Warszawa
Polish Taxation and Customs Duties 1993 1993. Wydawnictwo TEPIS, Warszawa
Polish Taxation 1993 Part II 1993, TEPIS, Warszawa
Polish Business Law 1992, 1992, TEPIS, Warszawa
Szymczak, M. (red.) 1978, Słownik Języka Polskiego. PWN, Warszawa
Siegel J.G., J.K. Shim, Hartman S.W 1995, Przewodnik po finansach. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
Sizer J. 1989, An insight into Management Accounting, Penguin Books, London
The Polish Commercial Code 1991, TEPIS, Warszawa
Ustawa z dnia 29 września 1994 o Rachunkowości (Dz. U. nr 121 i, poz. 591)
Wallace M.J., P.J. Flynn, 1990, Collins Business English Dictionary, Budapest
Zarządzenie Nr 5/93 Prezesa NBP z 30 marca 1993 (Dz. Urz. NBP Nr 5/93)
Zarządzenie Nr 7/93 Prezesa NBP z 20 maja 1993 (Dz. Urz. NBP Nr 7/1993)